
Rapportage interim- bevindingen controle 2016

Gemeente Haarlem

15 december 2016

Aan het college van burgemeester en wethouders
van gemeente Haarlem
Zijlvest 39
2011 VB Haarlem

15 december 2016

Referentie:

Geacht college,

Hierbij ontvangt u onze tussentijdse bevindingen met betrekking tot onze jaarlijkse controle van de jaarrekening van gemeente Haarlem voor het boekjaar dat eindigt op 31 december 2016. Onze werkzaamheden zover zijn uitgevoerd in overeenstemming met ons controleplan 2016 d.d. 28 november 2016.

Dit rapport bestaat uit vier delen. Deel 1 beschrijft onze belangrijkste boodschappen uit de tussentijdse controle. Deze boodschappen zijn op basis van prioriteit gerangschikt. Deel 2 richt zich specifiek op bevindingen met betrekking tot de interne beheersing voor zover wij deze hebben geëvalueerd tijdens onze controle. Deel 3 beschrijft onze evaluatie van de impact van een aantal nieuwe ontwikkelingen voor uw gemeente. Deel 4 omschrijft aandachtspunten voor de jaarrekeningcontrole. De bijlagen geven meer informatie over de bevindingen in dit rapport.

Onze bevindingen zijn op 15 december met uw concerncontroller, de wethouder financiën en gemeentesecretaris besproken.

Met vriendelijke groet,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V

R. Goldstein RA

*PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90357, 1006 BJ Amsterdam
T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl*

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Inhoudsopgave

1. Onze belangrijkste boodschappen

2. Onze evaluatie van uw interne beheersing

- 2.1 Onze controle op basis van de werkzaamheden van uw interne controle afdeling
- 2.1.1. Onze opmerkingen over uw 'three lines of defence'
- 2.2. Samenwerking met uw Audit Team
- 2.3. Betrek alleen inkopen bij interne controle van de inkopen
- 2.4. Prestatielevering wordt niet expliciet vastgesteld
- 2.5. Ontwikkelingen binnen de activa

2.6. Geen tussentijdse boekingen van begrote dotaties en onttrekkingen aan reserves

2.7. Uw Audit Team als businesspartner

2.8. Interne beheersing blijft aandacht vragen

2.9. 'Early warning' voor sociaal domein 2016: voorkom een herhaling van 2015!

2.10. Uw IT omgeving is in beweging

2.11. Risicomanagement in ontwikkeling

3. Evaluatie van de impact van recente ontwikkelingen

3.1. BBV wijzigingen 2016 verwerkt in de grondexploitaties

3.2. Ontwikkelingen grondexploitaties

3.3. VPB plicht ingegaan per 1 januari 2016

3.4. Gewijzigde aanbestedingswet per 1 juli 2016 van kracht

3.5. De veranderingen in WNT 2016

3.6. Volg ontwikkelingen via onze app

4. Vooruitkijkend naar de jaarrekeningcontrole 2016

4.1. Vooraf afstemming over bijzonderheden in de jaarrekening

4.2. Aandacht voor de SiSa-bijlage blijft onverminderd van belang

4.3. Ontwikkelingen in uw grondexploitatie

1. Onze belangrijkste boodschappen

Interne beheersing: van een voldoende niveau

De interne beheersing is vanuit het oogpunt van de jaarrekeningcontrole van een voldoende niveau. De verbeteringen in de interne beheersing zetten zich in 2016 door. Wij onderschrijven de lopende acties rond het sociaal domein, grondexploitaties en de doorontwikkeling van de werkzaamheden van het Audit Team naar een meer risicogestuurde aanpak en de noodzaak daarvan. De in deze samenvatting opgenomen punten zijn gericht op verdere groei van de interne beheersing.

Samenwerking met uw Audit Team: verloopt op prettige en constructieve wijze

- Wij beschouwen uw Audit Team niet als een interne accountantsdienst. Met name door de omvang voldoet uw team niet aan een aantal formele zaken die volgens de controlestandaarden noodzakelijk zijn. Dit doet geen afbreuk aan de kwaliteit van uw Audit Team welke wij als goed beoordelen.
- In de samenwerking met het Audit Team maken we zoveel als mogelijk gebruik van het werk dat door hen gedaan wordt. Wij onderschrijven de geconstateerde bevindingen.

Wij vragen aandacht voor de groei van het Audit Team op het gebied van de IT Audit, dit is een terrein dat steeds meer aandacht vraagt.

IT-beheersing: scherpere toepassing regelgeving en bevindingen inzake wijzigingenprocedures vereisen aanvullende werkzaamheden

- Evenals voorgaande jaren hebben wij geconstateerd dat uw wijzigingenbeheer en met name het vastleggen van testresultaten en scheiding tussen ontwikkeling en productie niet conform best-practice is ingericht. Hierdoor bestaat het risico dat wijzigingen zonder goedkeuring of volledige testen direct door functioneel beheer in de productieomgeving worden gezet zonder tussenkomst van technisch beheer of de eindgebruiker.
- Wij adviseren de periodieke controle op gebruikers en autorisaties in GWS4All zichtbaar en navolgbaar te documenteren en daarnaast het wachtwoordbeleid van GFS aan te scherpen tot de best-practice en indien mogelijk dit uit te voeren op basis van het single-sign-on principe.

Sociaal domein: 'early warning' – borg controles sociaal domein zoveel mogelijk in gemeentelijke processen

- In 2015 hebben nagenoeg alle gemeenten problemen ondervonden met het tijdig afronden van de jaarrekening als gevolg van de implementatie van het sociaal domein. Vooral de knelpunten met de oplevering van informatie door derden verwachten wij ook weer voor het boekjaar 2016. Momenteel werkt u aan de verdere inrichting en verbetering van de bedrijfsvoering voor 2016 en verder. Er zijn afspraken gemaakt over de verantwoording door zorginstellingen en interne controles worden en/of zijn reeds ingericht. We geven een 'early warning' af voor dit onderwerp door de afhankelijkheid van derden, planning en haalbaarheid. De risico's ten aanzien van de verklaringen derden en de haalbaarheid van de planning kunnen weer een belangrijk effect hebben op de doorlooptijd van het jaarrekeningproces, het oordeel van de controleverklaring en leiden tot aanvullende kosten (intern, extern).
- Landelijke en regionale onzekerheden in het sociaal domein zijn veelal het gevolg geweest van de afhankelijkheid van derden (SVB, zorginstellingen). De tijdigheid van de prestatieverantwoording en de strekking van het oordeel kunnen een belangrijk effect hebben op uw jaarafsluitproces. We bevelen gemeente Haarlem aan om onzekerheden te mitigeren door borging van de prestatielevering in gemeentelijke processen.
- Gemeente Haarlem heeft in de 'auditrapportage sociaal domein' aanvullende controlemiddelen geïdentificeerd. Die kunnen bijdragen aan het zelfstandig verkrijgen van zekerheid over de prestatieverklaring. Wij adviseren om deze beheersmaatregelen op korte termijn op opzet en werking te testen zodat inzichtelijk is of deze beheersmaatregelen werken.

Grondexploitaties: BBV wijzigingen hebben een grote impact op waardering grondexploitaties

- De commissie BBV heeft met de Nota grondexploitatie 2016 en daarin opgenomen zogenaamde "stellige uitspraken" nadere (dwingende) toelichting op en invulling aan de regelgeving gegeven. Deze aanpassingen hebben een impact op de waardering van de grondexploitatie per 1 januari 2016 en de jaren erna.
- In 2016 zijn wijzigingen in de BBV doorgevoerd die impact hebben op uw grondexploitaties. De belangrijkste aandachtspunten, waaronder de aanpassing van de maximale doorlooptijd van grondexploitaties en het wijzigen van de berekening van de toe te rekenen rente lasten zijn of waren reeds in 2015 doorgevoerd.

2. Onze evaluatie van uw interne beheersing

2.1 Onze controle op basis van de werkzaamheden van uw interne controle afdeling

De conclusies over uw interne beheersing zijn gebaseerd op onze interim controle, welke is uitgevoerd in september en november 2016. Wij hebben hierbij gebruik gemaakt van de interne controle werkzaamheden die zijn uitgevoerd door uw Audit Team. De interne controles zijn uitgevoerd tot en met augustus 2016. De komende periode zullen wij in overleg met uw Audit Team de aanvullende uitgevoerde interne controles beoordelen. Onze bevindingen hierover zullen wij rapporteren in ons accountantsverslag 2016.

Wij realiseren ons dat u in 2016 werkt aan een herziene en/of verbeterde aanpak in het kader van het sociaal domein. Ten tijde van onze interim controle hebben we vastgesteld dat er een volledig plan van aanpak ten aanzien van de beoordeling van de interne beheersing en verantwoording is opgesteld. Wij zullen in paragraaf 2.9 ingaan op de geconstateerde bevindingen en de acties die de gemeente Haarlem de komende periode dient te nemen.

De volgende processen hebben onze aandacht gehad:

Figuur 1 Processen in scope voor 2016

Interim procedures conform audit plan	Opzet	Bestaan	Werking	Ref
Inkoopproces	✓	✓	●	2.4
Naleving aanbestedingswetgeving	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	
Lonen en Salarissen	✓	✓	✓	2.8(#9)
Burgerzaken *)	k.b.	k.b.	k.b.	
Subsidieverstrekingen	✓	✓	✓	2.3
Fido en betaalorganisatie	✓	✓	●	2.8(#8)
Bestaanscontrole Activa	✓	✓	●	2.5
Omgevingsvergunningen *)	k.b.	k.b.	k.b.	
Toekenningen WMO (zorg in natura)	✓	✓	✓	
WMO (oud)	✓	✓	✓	
Sociale zaken	✓	✓	✓	

*) wij moeten nog kennis nemen van de bevindingen van het Audit Team over de resterende periode. De rapportage van het Audit Team geeft vooralsnog geen aanleiding tot het opnemen van bevindingen. In ons accountantsverslag zullen wij hierover rapporteren.

(✓ = goed; ● = verbeterpotentieel geïdentificeerd; X = onvoldoende; k.b. = kennis nemen van de bevindingen; o = nog te controleren; n.t.b. = nader te bepalen)

2.1. Onze opmerkingen over uw ‘three lines of defence’

In ons controleplan 2016 hebben wij opgenomen dat wij uw en onze aanpak toetsen langs het ‘3-lines of defence’ model. Dit model is bedoeld om inzichtelijk te maken op welke wijze de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening is gewaarborgd. Doelstelling hierbij is om zoveel mogelijk kwaliteit in de eerste en tweede lijn te ontwikkelen. Dan werkt de interne beheersing van de gemeente Haarlem het best. Waar de interne beheersing niet

werkt zullen door uw Audit Team en/of door ons aanvullende (veelal gegevensgerichte) werkzaamheden moeten worden verricht om dit te compenseren. In onderstaande tabel hebben wij de ‘lines of defence’ nog nader toegelicht. Voor de duidelijkheid benadrukken we dat we uitsluitend naar die zaken kijken die voor de controle van de jaarrekening relevant zijn.

Eerste lijn Clusters	Tweede lijn Financiën/ control	Derde lijn (niet formeel / wordt bij gemeente Haarlem als monitoring control gebruikt) Uw Audit Team
<p>De afdelingen (primaire lijn) hebben de eerste verantwoordelijkheid voor het dagelijks risico-management en kwaliteitsborging, het opzetten van adequate processen en het werken volgens deze processen.</p> <p>Conclusie over eerste lijn Voldoende interne beheersingsmaatregelen geborgd in eerste lijn.</p> <p>Voldoende coaching/training, gedrag.</p> <p>Aantal bevindingen die we in dit hoofdstuk nader duiden.</p>	<p>De ondersteunende diensten zorgen voor de kaders (financieel beleid) waarbinnen de eerste lijn werkt. Hierbij is het van belang dat wordt gemonitord op de naleving van deze kaders en dat dit aansluit op de checks en balances in uw reguliere P&C cyclus.</p> <p>Conclusie over tweede lijn Geen bijzonderheden geconstateerd, zie de derde lijns rol.</p>	<p>Uw Audit Team toetst met systeemgerichte en gegevensgerichte controles de (uitkomsten van) processen. Zij geeft zekerheid aan het College ten aanzien van de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de informatievoorziening.</p> <p>Conclusie over derde lijn Uw Audit Team hanteert een werkprogramma dat is gebaseerd op een systeemgerichte en gegevensgerichte controle. Op basis van de ervaringen uit het verleden inzake de werking van de primaire processen zou u zich kunnen beperken tot de werking van de keycontrols uit de eerste lijn, aangevuld met werkzaamheden die zijn toegespitst op meer specifieke risico's.</p> <p>Wij hebben geconstateerd dat er met name door de benodigde extra inspanning op het sociaal domein er een hoge werkdruk ligt bij uw Audit Team. Hierdoor komt men niet geheel toe aan de andere taken, bijvoorbeeld de controle op de aanbestedingen (de interne controle is overigens wel uitgevoerd). Door de gewijzigde regelgeving en de bevindingen uit het verleden is dit een aandachtspunt.</p>

2.2. Samenwerking met uw Audit Team

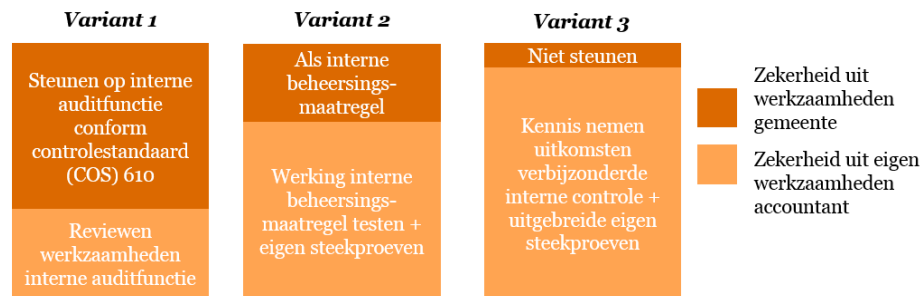
Wij hebben afgelopen periode op een prettige wijze met uw Audit Team samengewerkt.

Door verscherpte aandacht en opmerkingen van de AFM, kunnen wij uw Audit team niet als een interne accountantsdienst beschouwen. Dit doet geen afbreuk aan de kwaliteit en onafhankelijkheid van uw Audit Team welke wij beide als goed beoordelen.

Deze nuancering zal voor ons van geringe impact zijn op de controle van de jaarrekening. Wel is van belang dat duidelijk wordt gecommuniceerd over de wederzijdse verantwoordelijkheden en verwachtingen op basis van het toetsingskader zoals gesteld in NV COS 610.

Zo hebben wij geconcludeerd dat de kwaliteitsborging middels de review nog onvoldoende voldoet aan de vereisten die de NV COS 610 stelt. Uw Audit Team reviewed de werkzaamheden van uw afdeling K&C, maar reviewed niet elkaar. Ook verschilt de aanpak per proces, waardoor wij niet kunnen stellen dat er sprake is van een voldoende systematische aanpak. De aanpak ten aanzien van de inkomensoverdrachten en de inkoop verschillen van de aanpak op andere processen.

Voor de gemeente Haarlem betekent dit dat er sprake is van de 2^e variant.

2.3. Prestatielevering wordt niet expliciet vastgesteld

U heeft goedkeuring van de prestatielevering door de prestatiehouders expliciet ingericht in de digitale autorisatie van inkoopfacturen. Wij moedigen dit gebruik van systematische controles aan. De afdeling K&C stelt in haar steekproef op dit proces alleen de digitale goedkeuring vast en vraagt geen onderliggende documentatie op. Hierdoor wordt niet vastgesteld of de digitale autorisatie ook voldoende is onderbouwd. Wij raden u aan om dit aspect wel op te nemen in het controleplan om het risico op het geven van een blinde autorisatie door de prestatiehouder te verkleinen. Wij hebben een aanvullende selectie op documentatie rondom prestatielevering uitgezet binnen uw organisatie. Verdere opvolging zullen wij meenemen in ons accountantsverslag.

2.4. Geen tussentijdse boekingen van begrote dotaties en onttrekkingen aan reserves

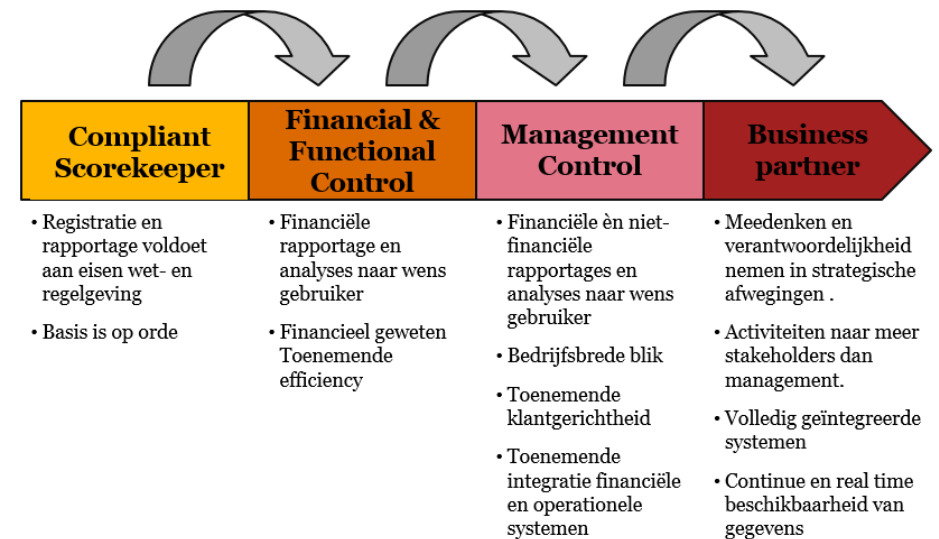
Wij hebben samen met uw Audit Team vastgesteld dat bij de hardclose momenten niet in alle gevallen begrote onttrekkingen aan de reserves zijn meegenomen. Hierdoor ontstaat een vertroebeld beeld van de werkelijke baten en lasten bij deze hardclose momenten. Wij bevelen u aan om deze boekingen door te voeren op deze momenten voor een zuiverder financieel inzicht en inzicht in de begrotingsruimte.

2.5. Uw Audit Team als businesspartner

Uw Audit Team wordt steeds meer een businesspartner voor uw organisatie. Voorbeeld hiervan is de wijze waarop advies wordt uitgebracht ten aanzien van de borging van de prestatielevering binnen de processen van de gemeente Haarlem. Wij willen u adviseren meer controles op basis van risicoanalyse uit te voeren. Voorbeeld hiervan is om risicogestuurd een aantal aspecten binnen een hardclose te controleren in plaats van het volledige werkprogramma. Deze lijn is reeds gehanteerd bij de hardclose van augustus, maar kan in de toekomst nog verder worden doorgezet richting een meer risicogestuurd werkprogramma.

Veel van de activiteiten van uw Audit Team richten zich thans nog op de primaire processen waar afgelopen jaren beperkte bevindingen zijn geconstateerd. Efficiency winst is mogelijk te behalen door het afschaffen van een volledige hardclose in de maand mei van een boekjaar en daarbij zwaarder in te zetten op de softcloses.

Ontwikkelstadia 'in control'

2.6. Interne beheersing blijft aandacht vragen

Onderstaand is een overzicht opgenomen met de belangrijkste bevindingen vanuit uw Audit Team en de door ons uitgevoerde interim controle, inclusief de hiermee samenhangende aanpassingen in onze gegevensgerichte werkzaamheden, indien van toepassing.

#	Geconstateerde bevindingen	Status 2016	Status 2015	Opvolging in 2016, risico's en aanbevelingen
1	Het aantal uit te voeren deelwaarnemingen op de opboekingen van de grondexploitaties wordt niet aselekt gestoken, maar op basis van omvang en omschrijving van de boekingen alsmede de totale omvang van de mutaties.			Uw Audit Team heeft een duidelijke afweging gemaakt in de aanpak. De reguliere opboekingen lopen aselekt mee in de steekproef van de inkopen. Aanvullend worden door uw Audit Team op basis van risicoanalyse deelwaarnemingen uitgevoerd op de mutaties in de boekwaarde.
2	In de hardclose van mei 2015 is gekeken naar de afloop van tussenrekeningen. Hieruit is gebleken dat op 1 tussenrekening hoge bedragen worden verantwoord. Dit betreft de tussenrekening GWS, wat wordt veroorzaakt door de facturenstroom binnen de Wmo (nieuwe taken).			Ook dit jaar is geconstateerd dat de tussenrekeningen nog niet aflopen. Wij hebben vernomen dat reeds na de zomer is gestart met het analyseren en uitzoeken van de tussenrekeningen.
3	Er zijn achterstanden geconstateerd in de uitvoering van de interne controles op de hoofdafdeling Sozawe. Dit geldt met name binnen het proces rondom de Wmo-verstrekkingen.			Wij hebben dit jaar reeds in september de interne controle op de verstrekkingen in het kader van de sociale uitkeringen en Wmo (oud) kunnen uitvoeren. De organisatie had het eerste halfjaar reeds afgerond.
4	<p>Memoriaalboekingen zijn risicovolle en mogelijk fraudegevoelige boekingen. Deze boekingen dienen dan ook veel aandacht te krijgen van uw interne auditteam.</p> <p>Vorig jaar hebben wij dit onder uw aandacht gebracht. Wij hebben u toen de volgende bevindingen gerapporteerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is nog geen vastgestelde procedure ten aanzien van de toelichting aanwezig; • De onderbouwing van het tot stand komen van de memoriaalboeking blijkt niet altijd uit de (aanwezige) documentatie. Na navraag kan het brondocument meestal worden opgeleverd; • Bij de stukken is niet te herleiden dat de memoriaalboeking is opgesteld door de gemachtigde. 			Wij hebben in het voorjaar 2016 een gezamenlijke aanpak geschreven voor de controle op de memoriaalboekingen. De aanpak en werkzaamheden zijn op een juiste manier onderdeel van de werkzaamheden van uw Audit Team. Voor de jaarrekening zullen wij de memoriaalboekingen middels data-analyse gaan controleren.
5	In 2014 zijn met de gemeente Zandvoort afspraken gemaakt over de uitvoering van de taken binnen het sociaal domein voor de gemeente			De activiteiten van de gemeente Zandvoort zijn onderdeel van uw interne controle werkzaamheden. De toekenningen

#	Geconstateerde bevindingen	Status 2016	Status 2015	Opvolging in 2016, risico's en aanbevelingen
	Zandvoort. Vorig jaar hebben wij u geadviseerd om ook tijdig afspraken te maken over de uitvoering van interne controles en het (tussentijds) verantwoordelijk over de rechtmatige verstrekking van uitkeringen en participatiegelden.			in het kader van de Wmo en sociale zaken over het eerste half jaar zijn reeds gecontroleerd door ons.
6	In 2014 hebben wij u geadviseerd het risicomanagement verder te professionaliseren.	●	●	Voor een nadere uiteenzetting verwijzen wij naar paragraaf 2.11 van deze rapportage
7	De doelstelling van uw organisatie is om per mei van een boekjaar een hardclose uit te voeren. Vorig jaar hebben wij opgemerkt dat er geen volledige hardclose had plaatsgevonden. Dit wordt veroorzaakt doordat niet alle benodigde informatie vanuit de organisatie tijdig wordt aangeleverd aan uw Audit Team.	●	●	In 2016 heeft in de maand mei een hardclose plaatsgevonden, maar door de benodigde inspanning voor de jaarrekening 2015 heeft de beoordeling door het Audit Team pas in augustus plaatsgevonden. Het Audit Team heeft geen integrale beoordeling verricht, maar risicogestuurd de belangrijkste posten beoordeeld. De organisatie heeft aangegeven de werkwijze voor de hard close met ingang van 2017 anders vorm te geven. Hierbij wordt gedacht om in mei van een boekjaar meer themacontroles uit te voeren en in september van een boekjaar meer gericht een hardclose uit te voeren.
8	Uit de integrale controle van de stamgegevens crediteuren is gebleken dat medewerkers zowel crediteuren stamgegevens kunnen wijzigen als goedkeuren. Het risico bestaat dat hierdoor ongeautoriseerde wijzigingen plaatsvinden in bankrekeningnummers.	●		Wij hebben vastgesteld dat dit slechts incidenteel heeft voorgegaan en dat deze (incidentele) ongeautoriseerde mutaties niet hebben geleid tot onrechtmatige betalingen. Wij adviseren de procedures hieromtrent te herzien, dan wel aanvullende beheersingsmaatregelen te treffen om het risico op onrechtmatige betaling te mitigeren.
9	Wij hebben vastgesteld dat de mutatieformulieren in- en uitdiensttreding personeel niet consistent worden afgetekend. Dit is een afwijking van de geldende procedure. Het risico op onjuiste mutaties wordt echter ondervangen door het gebruik van het standenregister. De verschillen worden in het standenregister verklaard. Wij adviseren om de bestaande procedures nogmaals tegen het licht te houden en waar mogelijk te herzien.	●		Wij hebben vastgesteld dat de checklist in- en uitdienst niet consistent wordt afgetekend. Wij hebben vernomen dat dit mogelijk wordt veroorzaakt door de veelheid aan controles die middels hetzelfde formulier zichtbaar dienen te worden gemaakt. Wij adviseren de huidige procedures tegen het licht te houden en waar mogelijk de mutatieformulieren te herzien.

●	= nieuwe controlebevinding
●	= reeds gerapporteerde controlebevinding in ontwikkeling
●	= reeds gerapporteerde controlebevinding, geen voortgang
●	= controlebevinding opgevolgd

2.7. 'Early warning' voor sociaal domein 2016: voorkom een herhaling van 2015!

Het jaar 2015 was voor gemeenten een hectisch jaar door de controle van de geldstromen binnen het sociaal domein. Dit heeft tot veel onrust en discussie geleid bij het opstellen en controleren van de jaarrekening. Daarnaast heeft dit in de meeste gevallen geleid tot een langere doorlooptijd van de controles. Bij de jaarrekening 2015 van gemeente Haarlem is een verklaring met beperking verstrekt. De belangrijkste knelpunten bestonden uit:

Figuur 2 Knelpunten sociaal domein

De knelpunten en lange doorlooptijd van 2015 hebben geleid tot een late opstart van 2016. Uw plan van aanpak voor de controle in 2016 op de getrouwheid en rechtmatigheid van de lasten en baten in het sociaal domein is nog in ontwikkeling. In november heeft uw Audit Team een auditrapportage opgesteld waarin aanvullende controlemiddelen zijn geïdentificeerd. Die kunnen bijdragen aan het zelfstandig verkrijgen van zekerheid over de prestatieverklaring. Voor 2016 kan de gemeente Haarlem nog gebruik maken van haar eigen controleprotocol, maar voor 2017 adviseren wij om deze beheersmaatregelen op opzet en werking te testen zodat inzichtelijk is of deze beheersmaatregelen toereikend zijn.

De gemeente heeft reeds interne controles uitgevoerd op de juiste en rechtmatige verstrekkingen van de binnen het sociaal domein toegekende voorzieningen.

Uw auditrapportage geeft inzicht in de samenstelling van de geldstromen en de belangrijkste risico's

Middels de 'auditrapportage sociaaldomein' heeft uw gemeente inzicht in de aard en omvang van de geldstromen binnen het sociaal domein. De analyse op de zorgaanbieders geeft de gemeente ook inzicht in de soort zorg en aanbieder (Jeugd, Wmo, beschermd wonen en PGB). Door de uitgevoerde analyse heeft de gemeente goed inzicht in de belangrijkste risico's, welke (reguliere) processen worden geraakt en welke interne beheersingsmaatregelen in de bedrijfsvoering reeds aanwezig zijn. Daarnaast is op deze wijze goed te bepalen met welke aanvullende controlewerkzaamheden de fouten en onzekerheden gereduceerd kunnen worden. Zo maakt u een keuze over de doelmatigheid van de ingezette middelen.

Uitvoeren van interne controle draagt bij aan een betrouwbare cliëntregistratie en een goed inzicht in de uitputting van de budgetten

Een betrouwbare cliëntregistratie waarin alle cliënten zijn opgenomen draagt bij aan een volledig inzicht van personen die zorg genieten alsmede de (voortgang) van de lasten die hiermee gemoeid zijn. Dit geldt ook voor registratie van cliënten die niet door de gemeente zelf zijn geïndiceerd. Tevens geeft deze registratie de basis voor de controle van de in rekening gebrachte zorg. Belangrijke controles die door de gemeente Haarlem worden uitgevoerd ten aanzien van de bedrijfsvoering zijn:

- Invoer van de juiste gegevens in de cliëntenregistratie, bijvoorbeeld aan de hand van de vastlegging van de indicatiestelling en de beschikking, gericht op recht, hoogte en duur van geïndiceerde zorg;
- Maandelijks declaratie/facturatie op cliëntniveau;
- Aansluiting tussen cliëntadministratie en financiële administratie inclusief aansluiting op de gegevens van de zorgaanbieder;
- Interne controles op de PGB's;
- Interne controles op het woonplaatsbeginsel.

Toewerken naar zekerheid over de productieverantwoording die in mindere mate afhankelijk is van controleverklaringen van zorgaanbieders

Als sluitstuk van de controle kan de gemeente gebruik maken van de productieverantwoording die veelal jaarlijks conform het contract door de zorgaanbieders wordt opgesteld. Op basis van de productieverantwoording vindt jaarlijks (financiële) afwikkeling van het contract plaats. De gemeente controleert de verantwoording. De belangrijkste varianten zijn de controle aan de hand van de eigen gecontroleerde cliëntenregistratie, op basis van het door de gemeente Haarlem gehanteerde controleprotocol.

Wij adviseren om hierbij, indien mogelijk, gebruik te maken van de eigen gecontroleerde cliëntenregistratie zodat de gemeente niet (volledig) afhankelijk is van de zorgaanbieders bij de afronding van haar jaarrekening. Deze afhankelijkheid brengt de volgende risico's met zich mee:

- De gemeente dient medio april 2017 alle controleverklaringen te beoordelen op de aard van de verklaring en afrekenbeschikkingen te sturen naar de zorginstellingen;
- De gemeente kan geconfronteerd worden met niet goedkeurende controleverklaringen van de accountant van de zorginstelling;
- De gemeente ontvangt van de kleinere aanbieders geen verantwoording voorzien van een controleverklaring.

Mitigeer onzekerheden in levering PGB en zorg door borging in het gemeentelijke proces

Bij de materiële controle door de gemeente op inkomende facturen is het vaststellen van de prestatielevering een belangrijk onderdeel. Dit is echter niet eenvoudig doordat de zorg niet wordt geleverd aan de gemeente zelf. De gemeente zal daarom andere, aanvullende beheersmaatregelen inrichten c.q. andersoortige werkzaamheden verrichten voor het vaststellen van de prestatielevering. Aandacht voor contractuele afspraken met zorgaanbieders is hierbij van belang. Controlewerkzaamheden die de gemeente kan uitvoeren betreffen:

- Uitvoeren cliënttevredenheidsonderzoeken;

- Navraag doen bij herindicatie in hoeverre de zorg daadwerkelijk is geleverd inclusief evaluatie hiervan;
- Steekproef uitvoeren op dossiers bij zorgaanbieders met aandacht voor het zorgplan, de planning en realisatie.

Door het uitvoeren van deze controles is de gemeente in staat om belangrijke knelpunten, zoals de onzekerheden in prestatielevering voor PGB houders, te verminderen of weg te nemen. De verwachting voor 2016 van de Sociale Verzekeringsbank (SVB) is dat nog geen goedkeurende controleverklaring inzake de PGB's zal worden ontvangen.

Gemeente Haarlem heeft deze aanvullende beheersmaatregelen geïdentificeerd en beschreven. Belangrijk is dat de gemeente de werking van deze beheersmaatregelen vaststelt.

EDP-audit GWS vormt randvoorwaarde voor interne beheersing berichtenverkeer Wmo.

Binnen de Wmo zijn door Haarlem alle cliënten in beeld gebracht en geregistreerd binnen GWS. De doelstelling is dat alle cliëntgegevens via berichtenverkeer via het Gemeentelijk Gegevensknooppunt (GGk) met zorgleverancier (via knooppunt VECOZO) worden gecommuniceerd. Daar waar de gemeente voorheen een factuur ontving, is er nu sprake van factuurregels opgenomen in het berichtenverkeer. Dit vergt een andere insteek van de beoordeling van de rechmatigheid.

Wij geven u mee dat de betrouwbaarheid van gehanteerd lijstwerk of de betrouwbaarheid van automatische koppelingen (via webservice of portaal) een voorwaarde is voor de controle van de Wmo lasten. Een EDP-audit is hier een belangrijke voorwaarde om te kunnen steunen op deze systemen. Wij hebben vastgesteld dat wij op het lijstwerk en de automatische koppelingen kunnen steunen. Hiermee is een eerste stap gezet om straks in 2017 de werking van het berichtenverkeer vast te stellen. De verdere mogelijkheden worden komende maand door onze EDP-auditor onderzocht.

Vervolgens bevelen we u aan om de opzet van de interne beheersing Wmo te actualiseren op dit onderdeel. Het elektronisch berichtenverkeer brengt standaard beheersingsmaatregelen met zich mee zoals een retourbericht van

zorgleverancier bij verzending bericht. Ook ontstaan er een aantal uitdagingen, zoals het bewaren van de elektronische factuurregels, waarop u moet inspelen.

Haarlem heeft geleerd van de opstartproblemen in 2015 en momenteel werkt het berichtenverkeer nagenoeg voor alle aanbieders. Bij jeugd wordt de overgang op het berichtenverkeer fasegewijs ingevoerd. Het is van belang dat ook daar alle aanbieders aangesloten worden. Uw Audit Team heeft geconstateerd dat diverse controles noodzakelijk zijn om de betrouwbaarheid van het berichtenverkeer en de automatische factuurcontrole (matching) naar aanleiding hiervan vast te stellen.

2.8. Uw IT omgeving is in beweging

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole 2016 van de gemeente Haarlem hebben wij de opzet, het bestaan en de werking van de algemene IT-beheersmaatregelen beoordeeld, verdeeld over de onderwerpen:

- Informatiebeveiliging en autorisatiebeheer;
- Wijzigingsbeheer;
- Continuïteit.

We hebben dit beoordeeld voor de infrastructuur van de gemeente Haarlem en de in scope zijnde applicaties voor de jaarrekening, te weten uw financiële systeem JDE (GFS) en de applicatie GWS4All voor het Sociaal Domein.

De IT-auditwerkzaamheden zijn uitsluitend gericht op het verkrijgen van voldoende zekerheid ten aanzien van de continue, betrouwbare werking van de IT-omgeving van de gemeente Haarlem voor zover relevant in het kader van de controle van de jaarrekening. De resultaten van onze werkzaamheden hebben we samengevat in de volgende paragrafen.

Richting de digitale agenda van 2020

De gemeente Haarlem werkt toe naar de digitale agenda van 2020 met de speerpunten; Innovator, Procesverbeteraar en Basisinfrastructuur. In dit kader zijn projecten geïdentificeerd zoals;

- Vernieuwing van de infrastructuur;
- Mobile device management;
- eHRM;

De vernieuwing van de infrastructuur is als project in 2015 al opgestart waarbij de vervanging van het datacenter een primaire plaats heeft gekregen. Ontwikkelingen richting Cloud technologie zoals bij eHRM heeft een directe impact op de keuzes die zijn gemaakt met de vervanging van het datacenter, Virtual Desktop Infrastructure en Office 365. Wij ondersteunen de huidige ontwikkelingen en adviseren bij de keuze van cloud leveranciers het belang van certificering en assurance rapportage mee te wegen in de keuze als verlengstuk van uw interne beheersing.

Keuzes in de vormgeving van de digitale agenda 2020 werken door op het gebied van information security.

Information security functie verder verstevigd

De gemeente is voornemens om een IT auditor te werven. Deze toevoeging aan kennis draagt bij aan de invulling van de controlevereisten vanuit de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) op het gebied van de Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG).

De BIG heeft als doel een eenduidige informatiebeveiligingsrichtlijn voor te schrijven waaraan alle gemeentes in Nederland dienen te voldoen. Gemeente Haarlem is sinds 2015 aangesloten bij de Informatie Beveiligingsdienst gemeenten (IBD) om met behulp van en samen met de IBD de randvoorwaarden van informatiebeveiliging op orde te brengen.

Voor de Wet Meldplicht Datalekken heeft de gemeente Haarlem een proces ingericht waarbij de Information Security Officer, een jurist en de coördinator Privacy bijeenkomen bij de beoordeling van een gemeld datalek.

Naast beleid en procedures worden technische maatregelen ingezet om de IT-omgeving van de gemeente Haarlem te beveiligen zoals een Intrusion Detection en Prevention System.

Ter verbetering van de huidige in-, door- en uitstroom procedure heeft de gemeente Haarlem IDM aangeschaft van Tools4Ever. Middels deze tool kunnen rechten automatisch worden toegekend op basis van een Role Based Access Control gelinkt aan de Active Directory (netwerk). Hiermee wordt het risico op foutieve profielen door menselijk handelen geminimaliseerd. De tool is nog niet geïmplementeerd maar verkent nu de huidige profielen om begin 2017 te worden ingericht. Op basis van de controlewerkzaamheden hebben wij de

volgende bevindingen geconstateerd op het gebied van informatiebeveiliging en autorisatiebeheer:

- De periodieke controle van gebruikers en rechten met betrekking tot GWS4All wordt niet zichtbaar en navolgbaar vastgelegd;
- Het wachtwoordbeleid in GFS is ongewijzigd ten opzichte van 2014 en voldoet daarmee niet aan de best-practice op geldigheid (180 dagen), lengte (6 karakters) en wordt het gebruik van complexe wachtwoorden niet systeemtechnisch afgedwongen.

Wij adviseren de periodieke controle op gebruikers en autorisaties in GWS4All zichtbaar en navolgbaar te documenteren en het wachtwoordbeleid van GFS aan te scherpen tot de best-practice en indien mogelijk dit uit te voeren op basis van het single-sign-on principe.

Wijzigingsprocedure wordt aangescherpt

Evenals voorgaande jaren hebben wij geconstateerd dat uw wijzigingenbeheer en met name het vastleggen van testresultaten en scheiding tussen ontwikkeling en productie niet conform best-practice is ingericht. Hierdoor bestaat het risico dat wijzigingen zonder goedkeuring of volledige testen direct door functioneel beheer in de productieomgeving worden gezet zonder tussenkomst van technisch beheer of de eindgebruiker. Dit kan tot gevolg hebben dat de werking van de applicatie maar ook de betrouwbaarheid van de data in het geding komt wanneer foutieve programmatuur in de productieomgeving wordt gebruikt. In het ergste geval zou dit kunnen leiden tot het onttrekken van gelden aan de gemeente Haarlem.

Voor zowel GFS als GWS4All is een aanbesteding uitgezet om met behulp van

een externe partij, meer FTE te kunnen inzetten om de wijzigingsprocedure conform best-practice te laten verlopen. Hierdoor beoogt de gemeente de hoge frequentie van releases, fixes en hotfixes op GWS4All op te kunnen vangen middels een adequaat testproces en de wijzigingen op GFS inhoudelijk te kunnen beoordelen alvorens de functioneel beheerders deze in productie zetten.

Continuïteit verbeterd, maar nog niet optimaal

In 2012 is opgemerkt dat u niet over een continuïteit-, uitwijk of herstelplan beschikt, uitzondering hierop zijn de BAG en de GBA. Wij hebben begrepen dat hier in 2016 geen wijziging is geweest doordat wordt gewacht op de inrichting van het nieuwe datacenter en de keuzes die daarbij worden gemaakt op het gebied van Cloud diensten zoals Infrastructuur, Platform of Software as a Service. Wel hebben wij vastgesteld dat een stand-by omgeving in de Raakse poort is gerealiseerd voor de bedrijf kritische systemen waaronder GFS.

2.9. Risicomanagement in ontwikkeling

In 2016 heeft uw organisatie het proces rondom het risicomanagement verder ingericht. Registratie van risico's vond reeds plaats in Naris, maar is nu veel meer een continue proces. Periodiek worden deze risico's middels een Monte-Carlosimulatie in samenhang beoordeeld. Op deze wijze is het mogelijk om op elk gewenst moment de risico's te beoordelen. Het nadrukkelijker beleggen van de verantwoordelijkheid bij de budgethouders heeft geleid tot verdere bewustwording van het belang van risicomanagement.

3. Evaluatie van de impact van recente ontwikkelingen

3.1. BBV wijzigingen 2016 verwerkt in de grondexploitaties

De wijzigingen in de BBV gaan voor een groot deel in met ingang van het begrotingsjaar 2017. Vanwege de invoering van de Vpb plicht zijn de wijzigingen inzake de grondexploitatie echter in 2016 al van kracht. De commissie BBV heeft in de Nota grondexploitatie 2016 nadere (dwingende)

toelichting op en invulling aan de regelgeving gegeven. Deze aanpassingen hebben een impact op de waardering van de grondexploitatie per 1 januari 2016 en de jaren erna. De belangrijkste aandachtspunten zijn doorgevoerd.

#	BBV wijziging grondexploitaties	Impact voor gemeente Haarlem	Status
1	Startpunt van een grondexploitatie is een raadsbesluit waarin exploitatie wordt vastgesteld.	Voor alle grondexploitaties is een raadsbesluit aanwezig.	●
2	Grondexploitaties worden jaarlijkse geactualiseerd en door Raad vastgesteld.	De grondexploitaties worden jaarlijks geactualiseerd	●
3	Projecten mogen in principe geen langere looptijd hebben dan tien jaar. Voor een afwijking dienen de beheersingsmaatregelen te worden vastgesteld. De toepassing van deze maatregelen richten zich met name op de hardheid van de opbrengsten.	De gemeente Haarlem heeft geen grondexploitaties welke langer doorlopen dan 10 jaar.	●
4	Alleen werkelijke rente over vreemd vermogen mag toegerekend worden.	Het rentepercentage voor rentetoerekening is aangepast naar 2,82% en dit percentage is gebaseerd op de rente over het vreemd vermogen.	●
5	Toerekening aan bovenwijkse projecten mag niet meer via een voorziening lopen. Alleen directe toerekening van bovenwijkse kosten is toegestaan. "Sparen" voor toekomstige kosten mag alleen via resultaatbestemming.	Wij hebben vastgesteld dat er geen nieuwe bovenwijkse voorzieningen zijn opgenomen.	●
6	Voor de disconteringsvoet om de netto contante waarde te berekenen geldt het na te streven Europees inflatiepercentage (laatste jaren 2%).	De gemeente Haarlem hanteert 2% als disconteringsvoet bij het berekenen van de netto contante waarde.	●
7	Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG's) moeten voortaan als materiele vaste activa opgenomen worden en deze moeten uiterlijk op 31-12-2019 tegen marktwaarde van de geldende bestemming gewaardeerd worden.	De gemeente Haarlem heeft geen NIEGG opgenomen in de jaarrekening. Dit punt is derhalve niet van toepassing.	●
8	Reserves mogen niet in mindering op het onderhanden werk gebracht worden.	Wij hebben vastgesteld dat er geen reserves in mindering zijn gebracht op het onderhanden werk in de grondexploitaties.	●
9	Alleen toegelaten kosten mogen als vervaardigingskosten geactiveerd worden.	Door het Audit Team wordt getoetst dat alleen toegelaten kosten als vervaardigingskosten worden geactiveerd.	●
10	Activering van voorbereidingskosten als immateriële vaste activa mag alleen onder voorwaarden.	De gemeente Haarlem heeft geen voorbereidingskosten onder de immateriële vaste activa opgenomen in de jaarrekening.	●
11	De te verwachten resultaten moeten tegen nominale waarde gewaardeerd worden.	Wij hebben vastgesteld dat te verwachten resultaten tegen nominale waarde worden gewaardeerd.	●

3.2. Ontwikkelingen grondexploitaties

Positieve invloeden zijn nog niet allemaal doorgerekend in de grondexploitaties

Wij zien, door het aantrekken van de economie dat er positieve ontwikkelingen zijn in de grondexploitaties. Bij de Grondexploitatie Waarderpolder Noordkop stijgt de vraag naar kavels, maar wordt momenteel nog onderzocht of herverkaveling plaats moet vinden door de stijgende vraag naar kleine kavels. Bij de Grondexploitatie Slachthuisterrein en Aziëweg blijkt uit recente taxaties een hogere verkoopwaarde dan momenteel is ingerekend. Met betrekking tot de Grondexploitatie Waarderpolder Laan van Decima is sprake van meerdere mogelijke ontwikkelscenario's. Dit heeft echter (nog) niet geleid tot een herijking van de grondexploitaties. De gemeente is momenteel bezig met een financiële vertaalslag van deze scenario's. Op basis hiervan verwachten wij een herijking van de grondexploitaties voor de jaarrekening 2016.

3.3. VPB plicht ingegaan per 1 januari 2016

Vanaf 1 januari 2016 is de gemeente Haarlem Vpb-plichtig, over de (winstgevende) ondernemersactiviteiten. Dit heeft te maken met de inwerkingtreding van de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen (hierna: 'nieuwe Wet Vpb').

Gemeente Haarlem heeft de positionpapers opgesteld. Op basis van deze analyses zijn de activiteiten die door de ondernemerspoort gaan geïdentificeerd. Momenteel vinden aanvullende analyses plaats om een stelling in te nemen.

De invoering van de Vpb-plicht vraagt naar de huidige inschatting de volgende werkzaamheden voor de jaarrekeningcontrole voor de gemeente:

- Onderbouwing voor de fiscale openingsbalans. De gemeente dient voor de belaste activiteiten te beschikken over een fiscale openingsbalans op basis van fiscale grondslagen (stand per 1 januari 2016);
- Beoordelen opzet, bestaan en werking van de procedures rondom de (berekening van de) Vpb;
- Fiscale positie in de jaarrekening bepalen. In de jaarrekening wordt een schuld aan de belastingdienst opgenomen. Deze dient jaarlijks door ons (met toepassing van fiscale grondslagen) gecontroleerd te worden. De Vpb heffing betreft een nieuwe last in de jaarrekening.

In het voorjaar zal de gemeente Haarlem een Tax Control Framework gaan ontwerpen en implementeren zodat de organisatie 'in control' is op het gebied van haar processen van de Btw, loonadministratie, uitkeringen en aangiften en bijbehorende belastingplicht Vpb.

3.4. Gewijzigde aanbestedingswet per 1 juli 2016 van kracht

Op 1 juli 2016 is de Aanbestedingswet 2012 gewijzigd en zijn een drietal Europese Aanbestedingsrichtlijnen daarin geïmplementeerd. De belangrijkste wijziging ten opzichte van de aanbestedingswet 2012 voor de financiële rechtmatigheid is dat er niet langer een onderscheid tussen 2A en 2B diensten wordt gemaakt. Voorheen was het voldoende om achteraf de resultaten op Tendered te melden voor 2B diensten. Het niet voldoen aan de 2B procedure had geen invloed op de financiële rechtmatigheid, maar dit regime geldt niet meer. De nieuwe procedure gaat uit van een nieuwe drempelwaarde van €750.000 voor sociale-, gezondheids- en onderwijsdiensten ('services to the people'). Voor overige belangrijke wijzigingen wordt verwezen naar onze sectortopics app.

3.5. De veranderingen in WNT 2016

WNT 2016 kent een aantal verdere aanscherpingen / verduidelijkingen

De regelgeving voor 2016 bevat enkele aanscherpingen/verduidelijkingen ten opzichte van 2015 die mogelijk relevant voor u zijn of kunnen worden.

1. Als een toezichthouder bij dezelfde instelling ook uitvoerende taken verricht, kwalificeert deze *volledig* als uitvoerende topfunctionaris. De WNT-normen voor toezichthoudende functionarissen zijn dan niet van toepassing.
2. Een topfunctionaris die als onderdeel van afspraken voor beëindiging dienstverband een niet- topfunctionaris bij dezelfde instelling krijgt, blijft voor de WNT een topfunctionaris.
3. Doorbetaling tijdens ‘van werk naar werk’ traject o.b.v. wet of algemeen bindende CAO telt als bezoldiging tijdens dienstverband en niet als uitkering einde dienstverband.

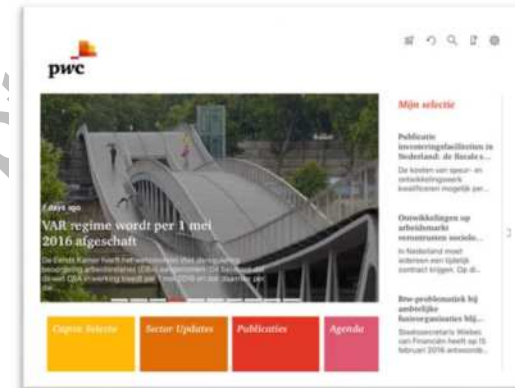
WNT-ontslagvergoedingen zijn vanaf 2017 genormeerd; overgangsrecht loopt in 2016 af

De WNT kent vanaf 2013 een maximale norm voor ontslagvergoedingen van € 75.000, (of van maximaal de totale bezoldiging in de twaalf maanden voorafgaand aan einde dienstverband indien dat lager is dan € 75.000). Rechten van vóór 1 januari 2013 op een hogere vergoeding bij einde dienstverband zijn gedurende vier jaar (2013 tot en met 2016) eerbiedigd. Met ingang van 2017 kan voor ontslagvergoedingen niet langer een beroep op overgangsrecht worden gedaan.

3.6. Volg ontwikkelingen via onze app

Voor actualiteiten en achtergronden wijzen wij u op onze Sector Topics App. Met de Sector Topics app van PwC volgt u nieuws, trends, ontwikkelingen en onze visie erop in de publieke sector. De Capita Selecta is een van de onderdelen van deze app. Daarnaast vindt u in de app een agenda met activiteiten van PwC voor de publieke sector.

De SectorTopics App is gratis te downloaden in uw appstore (Apple, Android en Blackberry) .

4. Vooruitkijkend naar de jaarrekeningcontrole 2016

4.1. Vooraf afstemming over bijzonderheden in de jaarrekening

Om mogelijke discussies over (significante) bijzonderheden in de jaarrekening in een laat stadium van de jaarrekeningcontrole te voorkomen, hechten wij er aan tijdig afstemming te hebben over deze bijzonderheden. Met uw Audit Team gaan wij graag in overleg om een aantal controles eerder te gaan oppakken. Hierbij kan worden gedacht aan:

- Sociaal domein;
- Actualisatie van de grondexploitaties;
- Appa-voorziening (en eventueel andere voorzieningen);
- SiSa-verantwoording;
- Onderbouwing van schattingsposten in uw jaarrekening 2016.

4.2. Aandacht voor de SiSa-bijlage blijft onverminderd van belang

Het ministerie van BZK blijft onverminderd kritisch op de getrouwheid van de verantwoording in de SiSa-bijlage van de jaarrekening. Gezien het belang wat het ministerie hecht aan de SiSa bijlage, heeft zij de Auditdienst Rijk (ADR) gevraagd om dossier reviews uit te voeren bij externe accountants van provincies en gemeenten voor het verantwoordingsjaar 2015. Deze reviews hebben plaatsgevonden in de zomer van 2016. De formele uitkomsten zijn op dit moment nog niet bekend. Uit deze reviews blijkt al wel dat het ministerie steeds kritischer wordt op de verantwoording zoals opgesteld door de betreffende provincie of gemeente.

Daarom adviseren wij u te blijven inzetten op de kwaliteit van de SiSa verantwoording, met als specifieke aandachtspunten:

- Rechtmatigheid van de bestedingen;
- Naleving prestatie criterium;
- Kwaliteit van informatie van derden.

Gezien de goede beheersing in het verleden verwachten wij overigens geen bijzonderheden rondom de SiSa verantwoording.

4.3. Ontwikkelingen in uw grondexploitatie

Het is belangrijk om per jaareinde een geactualiseerde opzet van de grondexploitaties te hebben. Om deze ontwikkelingen goed te kunnen volgen hebben wij bij onze interim werkzaamheden aandacht besteed aan de belangrijkste ontwikkelingen in de uitgangspunten en de belangrijkste ontwikkelingen in de grondexploitaties. Hierbij hebben wij de periode tot en met 31 augustus (hardclose) controleerd.

Wijzigingen in BBV grondexploitaties leiden tot een stelselwijziging

In paragraaf 3.1 hebben we de BBV wijzigingen met betrekking tot grondexploitaties en de impact van deze wijzigingen op uw gemeente uiteengezet. Formeel is ook sprake van een zogenaamde stelselwijziging die in de jaarrekening 2016 ook als zodanig toegelicht zal moeten worden.

A. Bijlagen

definitief concept tbv College

A.1. Reikwijdte van onze interim-werkzaamheden

Het doel van onze jaarrekeningcontrole is het vormen van een oordeel over de getrouwheid en de rechtmatigheid van de jaarrekening als geheel, zoals bedoeld in het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO). Vanuit de jaarrekeningcontrole beoordelen wij de kwaliteit van de administratieve organisatie en interne beheersing voor zover relevant voor onze oordeelsvorming en geven wij geen zelfstandig oordeel over de kwaliteit van de administratieve organisatie en interne beheersing. De controle van de jaarrekening omvat het uitvoeren van controlewerkzaamheden, waaronder risicoanalyse, cijferbeoordelingen, beoordeling van de administratieve procedures en het daarmee samenhangende systeem van interne-beheersingsmaatregelen en gegevensgerichte controlewerkzaamheden. De samenstelling en omvang van die werkzaamheden zijn noodzakelijk voor het verkrijgen van voldoende controle-informatie ter onderbouwing van ons oordeel.

Dit rapport is gebaseerd op de interim-werkzaamheden voor het onderzoek van de jaarrekening 31 december 2016. Dit onderzoek heeft zich niet verder uitgestrekt dan noodzakelijk is om tot een oordeel te komen over de jaarrekening 31 december 2016. Het onderzoek is dus niet primair gericht op het signaleren van alle aandachtspunten in de administratieve organisatie en interne beheersing. Hieronder vallen ook die procedures die zijn gericht op de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde informatiesystemen. Verder is onze jaarrekeningcontrole niet specifiek gericht op het ontdekken van mogelijke onregelmatigheden, waaronder fraudes. Als wij een specifiek onderzoek hadden ingesteld, dan hadden wij mogelijk aanvullende zaken gevonden die wij zouden hebben gerapporteerd.

definitief concept tbv College